

Laura Sillanpää

JÄRJESTÄ, MUISTA

- Muistiinpanoja sarjakuvageneraattorin tekemisestä

Kuvataiteen koulutusohjelma

2018

JÄRJESTÄ, MUISTA – Muistiinpanoja sarjakuvageneraattorin tekemisestä

Sillanpää, Laura
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Kuvataiteen koulutusohjelma
Toukokuu 2018
Sivumäärä: 27
Liitteitä: 5

Asiasanat: sarjakuvat, tietokantaohjelmat, päiväkirjat

Opinnäytetyössäni käsittelen taiteellista työtäni ja sen syntyprosessia. Tutkin aikaa sarjakuvassa, aikaa järjestyksen määrittäjänä sekä vaihtoehtoisia tapoja järjestyksen luomiseen. Aineistona olen käyttänyt vuosina 2012-2018 piirrettyä sarjakuvapäiväkirjaani.

Yhteistyössä ohjelmoijan kanssa sarjakuvaruuduista tehtiin internetiin tietokanta ja hakukone, joilla voi generoida ruuduista uusia yhdistelmiä esimerkiksi aiheiden, ruutujen värin tai tekstin kielen perusteella.

ORDER, REASON, REMEMBER, OTHERS – Notes on making of a comic generator

Sillanpää, Laura
Satakunta University of Applied Sciences
Degree Programme in Fine Arts
May 2018
Number of pages: 27
Appendices: 5

Keywords: comics, databases, diaries

In this thesis, I go through my own artistic process in making comics. I study time in comics, as a way to assign meaning and alternative ways of creating order. The material used is my comic diary from the years 2012 – 2018.

In co-operation with a software developer we made a database and a search engine viewable online. On the site a user can generate new combinations of panels using e.g. color, language or subject matter as a basis of order.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	MITÄ TEEN, MITEN JA MIKSI	6
2.1	Piirtämisen kokemus.....	6
2.2	Aika ruutujen välissä.....	8
2.3	Sarjakuvablogit	10
2.4	Muita vaikutteita.....	12
3	PROJEKTIPÄIVÄKIRJA	13
3.1	Syyskuu 2017 – Tammikuu 2018	13
3.2	Helmikuu 2018.....	14
	27.2. Määritelmien keksimistä.....	15
3.3	Maaliskuu 2018.....	17
	17.3. Pieniä harmeja.....	18
	19.3. Työn nopeuttaminen.....	18
	20.3. Ensimmäinen versio	21
	25.3. Ulkoasun suunnittelua	24
	28.3. Ruutujen siirtelyä.....	25
3.4	Huhtikuu 2018.....	25
	2.4. Mitä laittaa galleriaan.....	25
	10.4. Magneettitaulu	25
4	YHTEENVETO.....	26
	LÄHTEET.....	28
	LIITTEET.....	29

1 JOHDANTO

Aloitin sarjakuvapäiväkirjan piirtämisen opiskellessani Limingan taidekoulun sarjakuvalinjalla vuonna 2012, ja siitä lähtien olen piirtänyt sitä joskus aktiivisemmin, joskus unohtaen koko homman kuukausiksi kerrallaan. Keskimäärin piirrän neljä sivua kuukaudessa. Minulle kehittyi aika nopeasti tietty tyyli, jolla jatkan sivujen täyttämistä edelleen.

Välineenäni käytän eri kokoisia mustia tusseja, akvarellivärejä ja A5-kokoisia lehtiöitä, joissa on sellaista paperia josta vesi tai tussi ei mene läpi, mutta joka imee veden tarpeeksi nopeasti, että värit kuivuvat lähes saman tien. Kerään ruutuja ympäriltäni ja piirrän tilanteita suunnilleen sitä mukaa kun ne tapahtuvat. Piirretyksi usein tallentuu myös minä, piirtämässä sitä sarjakuvaa. A5-kokoiselle sivulle mahtuu 12 ruutua, joskin usein sivu ”jää kesken” joko kuuteen tai yhdeksään ruutuun.

Täytetyt kirjat ja vihkoset, joskus vuodenkin ajan repun pohjalla retuutetut, ovat itsessään esineinä kauniita. Julkaisen niitä myös jatkuvasti blogissa uusien sivujen valmistuessa. Kuitenkin myös kaikki nämä vuodet on taustalla ollut ajatus siitä, että näistä sarjakuvista kokoaisi jonkinlaisen yhtenäisen kokonaisuuden, ”valmista”. Opinnäytetyön tekeminen koulun takia tuntui siltä, että aiheeseen olisi vihdoin aikaa kunnolla keskittyä.

Seuraavassa kerron siitä, minkälaisia sarjakuvia teen sekä millä tavoin, sekä lopputyöprosessista sarjakuvageneraattorin parissa.

2 MITÄ TEEN, MITEN JA MIKSI

2.1 Piirtämisen kokemus

Sarjakuvani ”juonellinen” sisältö koostuu useimmiten tapahtumista ympärilläni piirtämisen aikana. Piirrän pääsääntöisesti havainnosta, hahmoina ihmiset ympärilläni. Piirrän ”ulkopuolelta” myös itseni ruutuihin. Sarjakuvien sanat ovat keskustelua, jota kuulen ympärilläni, johon itse osallistun, ja joskus keskustelua kahden ”itseni” (tekijänä ja hahmona) välillä.

Todellisiin ihmisiin perustuvat hahmot usein tietävät olevansa sarjakuvassa. Todellisuuden tapahtumat määrittävät sarjakuvan kulkua, mutta suhde toimii myös toisin päin, kun ihmiset joihin sarjakuvan hahmot pohjautuvat huomioivat piirtoprosessin ja keskustelevat siitä. Monet sarjakuvat ovat keskustelua itseni kanssa, tapahtumien taltiointia myöhempää tarkastelua varten. Se ”itse”, joka sarjakuvissa esiintyy ja toimii kertojana, perustuu minuun, mutta ei tietenkään ole minä vaan hahmo. Luonnollisesti voisin piirroksessa muokata mieleni mukaan sekä omaa hahmoani että muiden. Yleensä kuitenkin pyrin piirtokykyjeni puitteissa toistamaan asiat niin kuin ne näen.

Käyttämäni välineet ovat sellaisia, että ruutuihin ei mahdu kovin paljoa informaatiota. Ne ovat lähikuvia joissa on tiukka rajaus – osa kasvoja, kädet tai jalat, lautasen reuna tai johdonpätkä. Joskus aihe levittyy useaan ruutuun, jos reunan jälkeen olisikin vielä jotain mielenkiintoista. Joskus jää vähän epäselväksi mikä ruudussa kuvattu muoto oikein todellisuudessa on, ja unohdan myöhemmin itsekin.

Pääsääntöisesti yritän siis tallentaa jatkuvaa nykyhetkeä. Se on mahdotonta, ensinnäkin siksi, että piirtäminen vie aikaa. Kun olen piirtänyt ja värittänyt yhden ruudun, keskustelu on edennyt jo monta minuuttia siitä mitä hahmojen

puhekupliin on kirjoitettu. Seuraavan ruudun kohdalla minun on tehtävä valinta siitä, jatkanko tallentamista menneisyydestä siitä kohden mitä kronologisesti seuraisi edellisestä ruudusta, vai seuraavasta nykyhetkestä. Piirrän usein siis tapahtumia muistista, tai asioita, joita oletan tapahtuvan tulevaisuudessa.

Kaikki mitä piirrän, perustuu lopulta tietenkin minun omaan subjektiiviseen kokemukseeni tilanteesta, jossa olen. Kaikki hahmot näyttävät vähän minulta, niillä on minun maneerejani puheessa, niiden lauseet loppuvat siihen mihin piirsin ruudun reunan.

En tiedä miten muiden ihmisten muisti toimii, mutta omani ainakin on äärimmäisen erehtyväinen. Jälkikäteen käsitellyissä ja piirretyissä kokemuksissa elämä tarinallistuu päässä, asioiden yhteyden näkee tulevaisuudessa eri tavalla. Jatkuvassa tekemisessä, kokemuksen keräämisessä ja kuvaamisessa ja sen lähes samanaikaisessa julkaisemisessa, narratiivia ei voi jakaa näytöksiin eikä draamalla ole selkeää kaarta. Jotkin piirtohetkellä tärkeältä tuntuvat sanat ja teot eivät koskaan johdakaan mihinkään. Hahmot ilmestyvät ja katoavat selittämättä. Elämän tärkeitä käännekohtia ei voi selittää ja avata auki, sillä niitä ei voi sillä hetkellä tunnistaa sellaiseksi.

Olen pyrkinyt häivyttämään itseäni ja olemaan itse ruudun takana niin, että lukija näkee sen mitä minäkin, samaan aikaan minun kanssani. Aiheet ruutuihin valikoituvat sattumanvaraisesti, sillä mihin katse sattuu osumaan. Sen oppii tunnistamaan ihmisistä, kauan he vielä pysyvät liikkumatta, että ehtii piirtää. Ruutuihin päätyy usein lukevia ihmisiä. Kännykkää selaava ihminen pysyy hyvin paikallaan, mutta saattaa yllättäen lopettaa sen. Jos löytää jostain kirjaa lukevan ihmisen, sitä on hyvä piirtää.

Vuosien ajan yksittäisten, tylsien hetkien dokumentoinnilla voi olla lopulta olla jotain merkitystä myös ajankuvana, sekä omassa elämässäni, että muiden, jotka ovat jakaneet kanssani samoja tilanteita ja tapahtumia. Se tapa miten ihmiset arkielämässä puhuvat, mitä telkkarista tuli ja mitä oli ruokana jonain tiettyinä päivinä. Millaiset kahvikupit mäkkärissä on joulukuussa 2017. Kuinka

paljon maksaa bussilippu Tampereella 2015. Sellaisten asioiden huomioiminen on minusta tärkeää. Ihan yhtä tärkeää kuin kaikki muukin.

Saattaa olla, että olen tehnyt päässäni "tärkeäksi" sen mikä on helppoa, selittääkseni itselleni, että miksi ylipäänsä teen näitä sivuja. Sivuihin tulee valmiina kauniita, ja jonkin systemaattinen tekeminen ja saattaminen valmiiksi on mielenterveydelle hyväksi. Aiheeksi muodostuu kerta toisensa jälkeen piirtäminen itsessään, sillä jos ei mikään muu silmääni osu, aina on se kynä ja paperi, jota katsoo.

Tällainen raaka päiväkirjamainen kerronta on varmasti useammille vain raakamateriaalia siihen jonka voi myöhemmin selkeyttää koherentiksi tarinaksi. Minä kuitenkin arvostan prosessia itsessään. Myös tarinan muodostaminen menneisyydestä tuntui jokseenkin hankalalta, kun siihen tarkoituksella ryhtyi. Koko ajan kuitenkin tapahtuu lisää aikaa piirrettäväksi.

2.2 Aika ruutujen välissä

Piirrän ruudut lähes aina saman kokoisiksi. Puhekuplien teksti määrittää jotkut ruudut pidemmiksi hetkiksi kuin toiset, ja tekstittömät ruudut voi "lukea" suunnilleen kahdessa sekunnissa. Aikaa jota yksittäinen, tekstitön ruutu kuvaa on kuitenkin hankalampi mitata sekunneissa. Seuraavan – jälkikäteen muistista piirretyn – sivun sarjakuvan tekstittömät ruudut "tapahtuvat" juuri niin kauan kuin lukija pitää katseensa ruudussa, niin kauan kuin kuvassa olevan puhekuplan sanomiseen kuluisi aikaa. Todellinen ajankulku tapahtuukin ruutujen välissä.

Kuva 1. Sarjakuvapäiväkirja, 31.3.2015.

Ajan kulu länsimaisessa sarjakuvaperinteessä tapahtuu samalla tavalla kuin kirjoja luetaan, sivua ylhäältä alas, rivejä vasemmalta oikealle. Ruutujen välissä tapahtuva aika määrittyy kontekstin perusteella. Ruudussa yksi ollaan lähdössä matkaan, sillä kuski on epävarma ajotaidoistaan. Ruudussa kolme on jo ajettu sen aikaa, että ehtii ”mennä hyvin”. Ruudussa neljä ollaan ajettu jo 36 kilometriä. Seuraavassa ruudussa saatetaan olla puolivälissä, mikä olisi looginen taukopaikka. Sarjakuvan viimeisen ruudun jälkeen matka on ohi,

koska piirtäjä on päässyt perille piirtämään tämän tilanteen. Tämän tästä nimenomaisesta sarjakuvasta pystyvät lukemaan ne muutamat ihmiset joita tunnen, jotka tunnistavat sarjakuvassa esiintyvät hahmot (joista toinen, minä, sitä sitten muistista piirtää), ja tietävät että siinä kuljetaan Tampereelta Kankaanpäähän.

Jos aika olisi viiva jossa olet keskellä, mitä kauemmas piirtohetkestä mennään, sitä enemmän lopputulokseen vaikuttaa kuvattavan tapahtuman eri vaiheet ja niiden kesto jaettuna ruutujen määrällä – otetaan jokin tarkkaan rajattu pätkä muistoa ja kokemusta ja piirretään se alusta loppuun, esim. jos haluaisin tallentaa jonkin tietyn sananvaihdon, suunnittelisin sivua eri tavalla kuin silloin kun kirjaan ylös senhetkisiä tapahtumia – silloin jos tiedän jo ennalta kaiken mitä sivulla tapahtuu, koska se on tapahtunut jo, tapahtuminen, tekeminen ja lukeminen ovat kaikki irrallaan.

Yksityiskohdat häviävät muistista ja sivulta, ihmisten sanomiset yksinkertaistuvat, vaatteet ovat eri värisiä kuin todellisuudessa. Sitten kun kaikki on ”myöhemmin” kaikki jutut ovat yhtä totta, sillä en enää välttämättä huomaa niissä eroa – enkä ”minä” ole enää muutenkaan ainoa lukija, vaan se voi olla joku joka ei ollut paikalla, eikä voi täydentää sarjakuvaa muistikuvillaan. Myöhemmin en voi olla varma mistään muusta kuin ruuduista joissa on käteni, kynä ja lehtiö, niissä piirtohetki on juuri ”nyt”.

2.3 Sarjakuvablogit

Ainoa taide mitä intohimoisesti kulutan, on omaelämäkerrallinen sarjakuva. Mikä tahansa huonosti piirretty blogi tai zine, luen kaiken, jos siinä oikea ihminen kertoo oikeasta elämästään. Ihmisten tapa kertoa itsestään ja siitä mistä, miten ja miksi he katsovat maailmaa ja mikä heille siinä on merkityksellistä, on minusta loputtoman kiehtovaa.

Koska kaikki sarjakuvapiirtäjät ovat sarjakuvapiirtäjiä, omaelämäkerrallisessa sarjakuvassa piirtäminen itsessään on usein aiheena.

Kuva 2. Meta-esimerkki.

En vaadi omaelämäkertasarjakuvalta metatasoa nauttiakseni siitä, vaikka koenkin sen aina jollain tavalla kutkuttavampana. Se antaa minulle jonkinlaisen ylimääräisen samaistumisinnan tarinaa kertovaan ihmiseen nimenomaan tekemisen kautta. Jonkinlaisen harhan siitä, että paitsi, että luen jotain mennyttä, tekijä on samaan aikaan, siinä hetkellä, kanssani ja näkee minut, lukijan. Tekijä katsoo tekemistään, minä katson ja luen sitä samaan aikaan, kuvittelen tekemisen itse.

Sarjakuvablogit ovat Suomessa oma yhteisönsä laajemman sarjakuvapiirtäjien ja -harrastajien yhteisön sisällä. Suomen sarjakuvaseura ry:n ylläpitämä Sarjakuvablogit.com –sivusto toimii julkaisualustana monelle, myös minulle.

Sarjakuvabloggaaminen on useimmiten hyvin elämäkerrallista. Tyypillisessä "blogimaisessa" piirtämisessä piirtäjä seikkailee itse hahmona ja joko esiintyy muistista piirrettyssä tilanteessa, joka kuvataan "ulkoapäin", tai sitten hän hahmona selittää suoraan lukijalle tunteitaan ja kokemuksiaan liittyen johonkin aiheeseen. Blogeissa kerrotaan usein omista kuulumisista lukijoille jotka eivät välttämättä tunne piirtäjää. Jos päivittämisessä on ollut pitempi tauko, kerrotaan usein tapahtumista elämässä edellisen päivituksen jälkeen. Tällöin piirtämisen aiheiden merkitys määrittyy sen mukaan, mikä elämässä yleensäkin on ollut pidemmällä ajanjaksolla tärkeää. Useat ammatikseen sarjakuvia piirtävät ihmiset päivittävät myös säännöllisesti blogia, ja usein aiemmin internetissä ilmaiseksi julkaistu sisältö kootaan jossain vaiheessa albumiksi.

Blogin julkaisukynnys on matala – se ei vaadi taitoa tai rahaa, vain internetyhteyden ja skannerin, ja esimerkiksi Facebookin Sarjisblogit -ryhmän kautta saa sarjakuvalleen paljon lukijoita. Lukijakuntana on toisia sarjisbloggaajia, ja tekijät osallistuvat aktiivisesti toistensa merkintöjen kommentoimiseen. Joskus blogeja käytetään keskusteluvälineenä – yhdessä esitetään kysymys, ja muut vastaavat siihen omassa blogissaan. Useille sarjakuvablogit toimivat myös tapana käsitellä elämän ongelmakohtia. Mielenterveysongelmien ja ahdistuksen käsittely on yleinen teema. Sarjakuvabloggaaminen ja sen kautta saatava vertaistuki koetaan terapeuttiseksi. (Kontturi & Rantanen, 2017, 10.)

Aloin skannata piirtämiäni sivuja internettiin vuonna 2012. Vaikka sarjakuvaani blogiksi kutsunkin ja tarjoan sitä luettavaksi bloggaajien yhteisössä, se eroaa tyypillisestä blogista siinä, että sarjakuviani ei ole useimmiten piirretty tarkoituksena kommunikoida blogin lukijoiden kanssa. Olen joskus yrittänyt muuttaa tyyliä, kokeilla "blogimaista" piirtämistä ilman ruutujakoa. En saa siitä oikein otetta – itse asiassa tekemiseni tuntuisi olevan menossa täysin päinvastaiseen suuntaan, ja ruuduissa näkyy naamaani aina vain vähemmän, vähemmän minua selittämässä.

2.4 Muita vaikutteita

Ensimmäinen kokemukseni itsestään piirtävästä sarjakuvapiirtäjästä joka piirtää sarjakuvassa olemisestaan on varmaan teini-iässä lukemani Art Spiegelmanin *Maus* (1980), joka teki minuun syvän vaikutuksen. Se on paitsi yhden ihmisen tarina holokaustista ja sen vaikutuksista, myös tarina sen sarjakuvan tekemisestä, kuinka sen kyseisen sarjakuvan tekeminen ja historiasta kertominen jatkuvasti muuttaa niiden ihmisten nykyhetkeä, jotka ovat hahmoja piirtäjän ja kertojan tarinassa.

Itselläni ei todellakaan ole noin oleellisia tarinoita kerrottavaksi. Minulla on suuri etuoikeus olla ajattelematta historiaa juurikaan. Tulevaisuuden ajattelu on sama kuin keksiä asioita päästään, ja se on huijaamista. Minulle jää siis mennyt ja nyt tapahtuva nykyhetki.

Mono no aware (jap. 物の哀れ) on japanilainen sanonta, joka tarkoittaa asioiden paatosta, herkkyyttä asioiden edessä. Sillä tarkoitetaan tunnekokemusta, joka tulee kaiken katoavaisuudesta ja siitä, miten haurasta olemassaolo itsessään on. (Wikipedia 9.5.2018)

Termi on minulle tuttu japanilaisten sarjakuvien kautta, eritoten Kiyohiko Azuman *Yotsuba&!* –sarjakuvasta. Vuonna 2003 alkanut, edelleen jatkuva tarina kertoo 5-vuotiaan Yotsuban ja hänen lähipiirinsä elämästä pienessä kaupungissa Japanissa. Tarinat kerrotaan useimmiten Yotsuban näkökulmasta. Viisivuotiaalla ei ole juuri kykyä vaikuttaa tapahtumiin ympärillään, niitä voi vain katsella ja niistä voi oppia. ”Pienet” asiat ovat tärkeitä. Aika kuluu samaa tahtia kaikelle. Vuodenajat vaihtuvat. Piirustuksia on lisää seinällä. Joku päivä oppii ajamaan polkupyörällä ilman apupyöriä.

3 PROJEKTIPÄIVÄKIRJA

3.1 Syyskuu 2017 – Tammikuu 2018

A5-vihko, 0.3-tussi, akvarellit. Ylös kirjoitan päivämäärän ja otsikon. Sivulle piirrän ensin kaksitoista ruutua, sitten piirrän mitä niissä tapahtuu. Lopuksi väritän. Noin tunnin homma, mutta elämä tulee usein tielle, ruutujen välit venyvät tuntien mittaiseksi, sivut jäävät päiviksi värittämättä ja kohta olenkin jo unohtanut, minkä väristä siellä oikeasti oli, tuon ihmisen paita, tämän huoneen seinät.

Jatkan sitä mitä aina ennenkin ja mietin että riittääkö se, riitänkö minä, ja onko tällä kaikella tekemisellä mitään arvoa.

3.2 Helmikuu 2018

Ajattelen paljon pakenemista, jatkan piirtämistä ja ehkä jotain tapahtuu ja tämä kaikki miettiminen johtaa johonkin missä on jotain järkeä. Miten näyttäisin sen parhaiten?

Tuon vuosien takaiset päiväkirjat koululle, selaan aiempia vuosia, päiviä, ruutuja. Kuten valokuvien kanssa käy, näistä sarjakuvista on tullut reitti johonkin menneeseen aikaan, yksi todiste muiden joukossa siitä, minkä värinen oli minun sohva, miltä Jennin tukka näytti, kuka oli silloin rannalla.

1/12 A5-kokoisesta sivusta ei ole kovin paljoa. Kuvaan mahtuu yleensä hajanaisia lähikuvia siitä, mitä milloinkin satun katselemaan. Kun ruudut hajottaa palasiksi, ei yksittäisestä kuvasta yleensä saa mitään tietoa siitä, missä ollaan, kuka on ja miksi. Tällaiset selittävät ruudut ovat muutenkin aika vähissä. Kelle muka selittäisin ja miksi, jos tätä itselleni piirrän? Kyllä minä muistan. Onko sillä merkitystä, jos unohdan. Ei se tarkoita, ettei sitä tapahtunut.

Tämä neljä vuotta sitten piirretty ruutu tästä mukista voisi olla piirretty tällä viikolla. En ole erityisemmin kehittynyt mukien piirtämisessä. Miksi ihmeessä olisin, muusta syystä kuin että piirrän niitä paljon. Ei ole ihmisen kehitys sillä tavalla kai lineaarista, enkä usko, että piirrettyjen mukien symmetria on minulle tärkeää tulevaisuudessakaan.

Olen tehnyt näitä sarjakuvia samalla tavalla jo pitkään. Minulla on materiaalia jota tarkastella, mikä siinä on oleellista, mikä ei, mitä asioita siitä ilmenee. Pajoittelen vuosien tekemisen palasiksi. Ehkä näissä on muutakin kuin vaan ajan kulun dokumentointia. Jos sen jatkuvuuden hajottaa, onko muitakin tapoja koota tästä jotain?

Voisiko näitä ruutuja käyttää tutkimusaineistona? Jos ruutujen sisältöä tutkimaan – niiden paikkaa, aikaa, väriä – voisi selvittää jotain. Saattaisin ainakin itse saada selville jotain siitä, millaiseksi minä intuitiivisesti rakennan sivuja, mistä aineistosta.

Otan projektiksi yrittää rakentaa tietokantaa yksittäisistä sarjakuvaruuduista viiden vuoden ajalta, josta voi sanoilla hakea erilaisia 12 ruudun sarjakuvia. Mukana on varmaan jonkin verran sattumaa, mutta tarkoitus olisi tehdä käyttöliittymä jolla kuka vain voisi hakea mieleisensä sarjakuvan tähänastisista ruuduistani.

Itse en osaa ohjelmoida, ja tähän projektiin sitä taitoa tarvitaan. Tunnen onnekseni Kristianin, joka voi auttaa minua tässä – eli käytännössä tehdä puolestani ohjeiden mukaan.

27.2. Määritelmien keksimistä

Ensimmäinen päivä Excelin ja Photoshopin äärellä. Prosessini on kaksivaiheinen, kuvankäsittely se helpompi. Skannaan jokaisen sivun ja muokkaan ruutuja. En ole koskaan käyttänyt viivoitinta mihinkään ja sen kyllä huomaa. Minua ei itseäni haittaa yhtään, jos ruudut ovatkin miten sattuu, suunnilleen saman kokoisia, välillä tussi vähän horjahtanut. Jos ruudut haluaa kuitenkin erottaa toisistaan ja kursia uudelleen yhteen, niistä on tarpeen tehdä saman kokoisia ja muotoisia. Kaikkea elävyyttä niistä ei saa pois, enkä haluaisikaan.

Exceliin kirjoitan jokaiselle kuvalle erilaisia avainsanoja joilla niitä voi hakea ja jos luoja suo, ohjelmoija huolehtii lopusta. Ensin kaikki sujuu hitaasti. Muodostuu toimintatapoja jotka nopeuttavat. Enpä ole ennen taulukkolaskentaohjelmaa mihinkään käyttänytkään.

Ainakin alkuun minulla on 13 kategoriaa – saattaa olla, että muutan näitä vielä. 13 on varmaankin liikaa. Kategorioita on erilaisia paikalle, ajalle, muodolle ja värille. Haluan, että kaikki ruudut missä on tekstiä voi rajata pois, ja tekstin vielä erikseen englanniksi tai suomeksi. Haluan, että minut voi kokonaan rajata pois, mutta en ole päättänyt koskeeko se myös sormiani – minulla on kymmeniä ruutuja siitä, kuinka piirrän näitä ruutuja. Päätän yhdeksi avainsanaksi ”meta”.

Minulla on kategorioita, joiden vastaus on selkeää kyllä tai ei – kuten teksti – ja toisia, joissa harkitsen, mikä kuvassa on oleellista. Kategoriaan ”muoto” vain silmämääräisesti päätän, onko kuvassa minusta oleellista pyöreä, suorakulmio, kolmio vai viiva. Jos siinä on jonkin naama, todennäköisesti pyöreä. Jos siinä on jonkun puhelin, todennäköisesti suorakulmio.

Ilmeisesti tiedostot kannattaa nimetä niin, että se, joka muuttuu harvemmin, tulee ensin. Tuntuu nurinkuriselta minusta. 2018-02-15-01.png on ensimmäinen ruutu helmikuun 15. sivua. Se näyttää tältä:

Kuva 3. Esimerkkiruutu bussin matkustajasta.

Taulukko 1. Esimerkkikuvan arvot.

blu e	brown	triangle	tra- vel	On e	no-me	no- text	calm	window	sitting	vehi- cle	winter	1
----------	-------	----------	-------------	---------	-------	-------------	------	--------	---------	--------------	--------	---

Olen vähän huolissani siitä, että käsitykseni väreistä ja muodoista muuttuvat tiedonkeruun aikana paljon. Tämä on ihan naurettava asia, mistä olla huolis-
saan.

Kuva 4. Kolmio.

Kuva 5. Suorakulmio.

Kuva 6. Ympyrä.

Harkitsen kategorioita siitä, koska kuvaa on katsottu, ja koska sen sanat on kirjoitettu ylös. Toisaalta jotain voi lisätä myöhemminkin, ovathan nämä sitten siinä järjestyksessä, kun niitä olen tehnytkin. Tietenkään en voi kerätä kaikkea. Mietin taas, onko missään tässä mitään järkeä, ja jos raja pitää joka tapauksessa vetää niin pitäisikö se vetää tähän, ennen kuin on edes aloittanut. Mitä taiteellista merkitystä on kahdellatoista ruudulla erilaisista piirretyistä mukeista eri vuosilta. Onko sillä mitään merkitystä, onko muki piirretty talvella vai keuhällä, tai mones ruutu se on alun perin kahdestatoista ollut.

Jatkan sivujen paloittelua. Voin ajatella tätä myöhemmin. Ensin kerään aineiston, sitten tutkin siitä.

3.3 Maaliskuu 2018

Editoin ruutuja, lisään tekstiä. Lisään kategorioita. Mikä on oleellista? Minulle ehdotetaan, että käytän testiryhmää sen selvittämiseen. Olen varma, että osa kategorioistani on turhia, ja jotain muuta pitäisi olla. En ole kiinnittänyt tähän asti juuri huomiota esimerkiksi tekstin sisältöön. Teen oman sarakkeen kysymyksille.

Laajenee vain tämä asia. Pitää rajata, rajata, rajata.

Testisubjekti 1: Ystäväni katsoo kahta sivua ja kirjoittaa ylös sanoja mitä jokaisesta ruudusta tulee mieleen.

Se, miten teos on galleriassa näytillä, on vielä vähän mysteeri. Kyseessä on kuitenkin käytännössä nettisivu. Tietokone vain sinne, projisointi seinälle?

Näytänkö originaalit jollain tavalla? Olen suunnitellut painattaa sarjakuva-albumin jossa ruudut ovat "oikeassa", kronologisessa järjestyksessä. Muokkaan kuvista painovalmiita. Ajattelen sarjakuvaa. Ehkä teen kategoriat ruutujen sisällöstä sarjakuvana. Yleiskuva, kokokuva, puolilähikuva, lähikuva?

Yritin kadottaa itseni näistä ruuduista kokonaan mutta nyt tämä järjettömyys alkoi hallita tätä projektia.

17.3. Pieniä harmeja

Olen lisännyt ruutuja ja muokannut kuvia. Tajusin, että olen ehkä tehnyt kaikista ruuduista resoluutioltaan liian pieniä. Riippuu siitä nyt, että näytänkö tätä jotenkin seinällä (se olisi kai tavallaan hauskaa, että muutkin näkisivät kuin yksi tekee sillä (tabletilta?)). Pitää sitten muokata nämä kuvat vielä uudestaan. Ehkä kuusi tuntia työtä hukkaan, mutta vähentää snadisti tulevaa työtä jättää kuvat samaan kokoon joissa ne skannaan. Ärsyttävää.

Olen myös miettinyt kategorioitani paljon. Ainakin calm/active tuntuu tyhmältä. Ja muodot ovat ihan hatusta heitettyjä. Jos ottaisin nuo kategoriat mitä mietin viikko sitten.

Katalogi ja muu näyttelynjärjestäminen on vienyt törkeän paljon aikaa. Nyt pakko keskittyä tähän. Lopetan ainakin piirtämisen siihen asti, että saan nyt jo olemassa olevat matskut kuntoon.

19.3. Työn nopeuttaminen

Palasin sorvin ääreen muokkaamaan kuvia. Siihen kuuluu ruutujen vääntelyä sopivan muotoisiksi ja sitten kahdentoista eri kuvan leikkaaminen sivulta omiksi tiedostoikseen.

Kahden tunnin aikana olen leikannut kaksi sivua, eli 24 kuvaa. Tämä on vaihalloista ja täysin järjetöntä puuhaa, on oltava jokin tapa automatisoida tämä vaihe. Tämän illan aion selvittää miten.

---- yksi mahdollinen tapa löytyi (Irfanview) mutta siihen tarvitsisi ohjelmia joita tällä koneella ei ole. Äh! Nähdäkseni Photoshopin avulla yhdestä kuvasta voi cropata vain yhden uuden kuvan.

Selvitän Kristianin kanssa JavaScriptiä jonka saisi photariin. Ruudut ovat silti sivulla niin vinkurassa, että vaikka saisinkin sen tehtyä mitä haluan, ohjelman pilkkomaan sivut, minun pitää silti yksitellen muunnella niistä ruuduista saman kokoisia samalla kohtaa paperia.

Luovutan tältä erää. Rajaan ruudut yksitellen ja sitten muokkaan niitä.

Yritän etsiä netistä jotain vastaavaa mitä yritän tehdä, luulisi, että tällainen jollakulla olisi jo. Ainoa joka tulee vastaan, on Random Garfield Generator (kts. lähteet) jonka olen joskus aiemminkin nähnyt. Avainsanana kuitenkin sana random ("satunnainen") – haluan, että tässä minun projektissani ruudut eivät ole täysin satunnaisia, vaan käyttäjälle tulee jonkinlainen kokemus siitä, että valinnoilla on jotain väliä.

Haluan käyttäjälle vähän enemmän mahdollisuuksia kuin vain "hold". Ehkä hold? En tiedä onko tarpeellinen. Pitää miettiä. Ensi viikkoon mennessä Kristianilla on toivottavasti jonkinlainen versio jota voi testata. Olen kokeillut itse niistä kuvista, joita minulla on. Jos käyttäjä valitsee arvot blue, (väri), no-human, (tekstiä tai ei), (kaupunki), no-me, (vuodenaika), (aktiivinen/rauhallinen), (vuosi), (ruudun järjestys), lopputulos saattaisi näyttää suunnilleen tältä:

Kuva 7. Käsin järjestelyjä ruutuja.

Tylsistyin jo itse tätä tehdessä puolivälissä silmin hakemaan tuolta taulukosta yhtään mitään. Järjetön lopputuloskin. Sitä vaan toivoo, että mitä enemmän dataa, sen enemmän järkeä tässä olisi. Lisää pilkkomista ja lokerointia. Lisään kategorian kuvan ”etäisyydestä”, erikoislähikuva (ELK), puolilähikuva+lähikuva (LK), puolikuva+laaja puolikuva (PK), kokokuva (KK) yleiskuva (YK).

Viisi tuntia olen istunut tässä enkä juuri mitään saanut aikaan. Ärsyttää. Psykkauksena kuuntelen *Make It Then Tell Everybody* -podcastia, juon kupin kahvia. Alla ääniraidasta kirjoittamani katkelma jossa Dan Berry haastattelee Britt Wilsonia päiväkirjasarjakuvista 23.10.2015 nauhoitetussa jaksossa.

Britt: I kind of started out with diary comics and moved on really quickly. I used to do them in high school. They're fun for a little while but then people are like "draw me, draw me!" or "draw a comic about this thing that's now happening, this funny thing", and then it's not funny anymore. It kind of takes all the magic out of it.

Dan: They eat themselves fairly quickly, don't they?

Britt: They really do, yeah. I'm always impressed with people who manage to keep up with them, after, and people know that that's what they do.

Dan: Especially with people who manage to draw diary comics not about drawing diary comics.

Britt: Yeah, that too. Cause what are you spending your day doing? Drawing diary comics all day?

Dan: Yeah. It eats its own tail after a while, doesn't it.

Britt: Yeah, it really does. So I got really bored with that.

Niinpä niin.

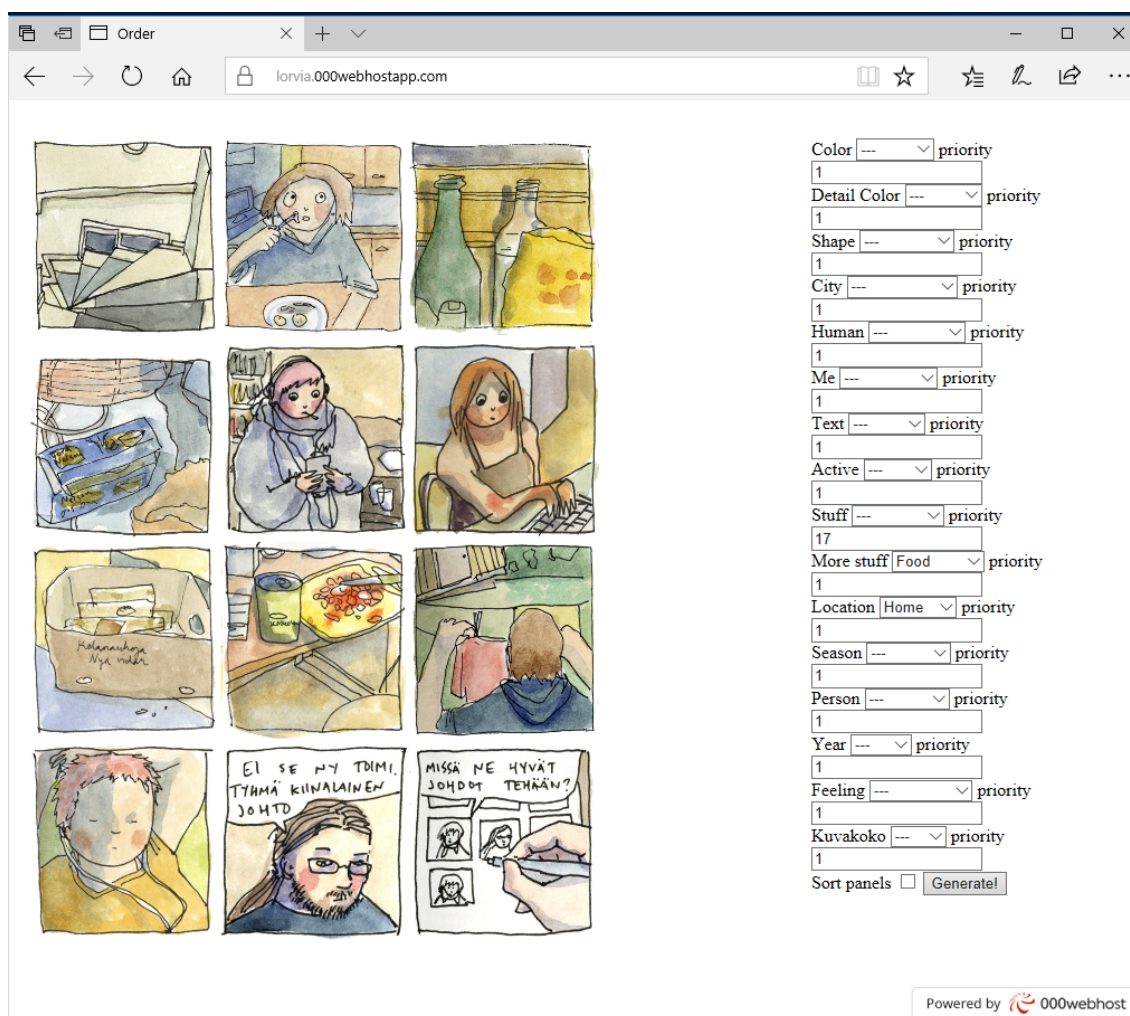
20.3. Ensimmäinen versio

Kristian sai ensimmäisen version koodattua viikonloppuna. Nyt se on sellaisessa kunnossa, että sillä voi leikkiä ja sillä voi koittaa saada jonkinlaista järkeä aikaiseksi, katsoa mitä voisi tehdä lisää. Sivu on nähtävissä osoitteessa <http://lorvia.000webhostapp.com>. Tällä hetkellä algoritmi nappaa 250 kuvan joukosta kohtalaisen satunnaisesti kuvia. Kaikissa kuvissa on jonkin verran avainsanoja (esimerkkejä Excel-taulukossa) ja sivulta voi valita mitä tietoa priorisoi. Kone etsii niin paljon kuvia kuin pystyy jotka vastaavat pyyntöä *täysin*, sitten kuvia jotka vastaavat osaa pyydetyistä tiedoista, ja jos ei löydy ollenkaan se valitsee satunnaisia kuvia.

"Sort panels" ruksittuna tarkoittaa, että ruudut menevät "oikeille paikoille". Jokaisessa ruudussa on tieto siitä, monesko (1-12) ruutu se on alun perin sivulla ollut.

Pienet särmät hioutuvat helposti. ”Vaatetus” ei ole tärkeää, koska lähes jokainen ihminen pitää päällään vaatteita. Valitsin yhden vaateen, huivin. Priorisoidulla sanoja ”scarf” ja ”summer” saa tuskin yhtäkään ruutua jossa olisi molemmat.

Ilman Kristiania tämä olisi ollut kaikki mahdotonta, ja hänellä ei ole loputtomasti aikaa laittaa tähän projektiin. Olisi pitänyt varmaan hakea jotain apurahaa, no se on nyt myöhäistä. Toimiihan tuo jotenkuten nytkin, kun viilaan sanoja lisää, saan tarpeeksi matskua sisään, että kaikki muuttuu ”vähemmän satunnaiseksi”. Minun mielestäni siis, saattaa olla, että käyttäjä ei huomaa mitään eroa.

Kuva 8. Kuvankaappaus sivusta 20.3.

Tässä kuvassa on valittu vain avainsanat ”food” ja ”home” joita priorisoidaan yhtä paljon. Kotona tapahtuvia ruutuja on tarpeeksi paljon, että näistä kaikki ovat ”oikeassa paikassa”. Tässä on sivu, joka tapahtuu viiden eri päivän aikana neljässä eri paikassa. On sattumaa, että vasemman puoleisin palkki on alun perin samaa hetkeä. On myös sattumaa, että sivun ainoat tekstit ovat samasta keskustelusta oikeassa järjestyksessä.

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R
1	picture	color	color-det	shape	city	human	me	text	active	stuff	stuff2	location	season	panel-nro	name	year	feeling	kuvakoko
2	2013-06-06-01	green	blue		tampere	no-human	no-me	no-text	calm	nature	water	out	summer	1		2013		YK
3	2013-06-06-02	green	brown		tampere	one	no-me	no-text	calm	sitting		out	summer	2	anna	2013		PLK
4	2013-06-06-03	green	white		tampere	one	me	finnish	active	meta		out	summer	3		2013		PLK
5	2013-06-28-03	brown	red		tampere	one	no-me	finnish	calm	face		bar	summer	3	kristian	2013		LK
6	2013-06-28-04	grey	red		tampere	many	me	finnish	active	meta	music	bar	summer	4	kristian	2013		YK
7	2013-06-28-05	pink	green		tampere	no-human	no-me	no-text	active	abstract	music	bar	summer	5		2013		ELK
8	2013-06-28-06	blue	yellow		tampere	no-human	no-me	no-text	active	abstract	music	bar	summer	6		2013		ELK
9	2013-06-28-07	grey	brown		tampere	one	me	finnish	active		music	bar	summer	7		2013		PLK
10	2013-06-28-10	grey	red		tampere	one	no-me	finnish	active	face	question	bar	summer	10	kristian	2013		PLK
11	2014-06-09-01	green	red		kangasala	no-face	me	no-text	active	clothing	doing	home	summer	1		2014		YK
12	2014-06-09-02	blue	brown		kangasala	one	me	no-text	active	nature	sky	home	summer	2		2014		YK
13	2014-06-09-03	green	orange		kangasala	one	me	no-text	active	clothing	walking	home	summer	3		2014		KK
14	2014-06-09-04	white	yellow		kangasala	no-face	me-noface	no-text	active		cat	home	summer	4		2014		PLK
15	2014-06-09-05	yellow	blue		kangasala	no-face	me	no-text	active	walking		home	summer	5		2014		PLK
16	2014-06-09-06	yellow	blue		kangasala	one	me	no-text	active	sitting		home	summer	6		2014		PLK
17	2014-06-09-07	brown	yellow		kangasala	one	no-me	no-text	active	infra	doing	home	summer	7		2014		PLK
18	2014-06-09-08	brown	grey		kangasala	one	me	finnish	active	nature		home	summer	8		2014		PLK
19	2014-06-09-09	yellow	beige		kangasala	one	no-me	finnish	active	rain	teaching	home	summer	9		2014		LK
20	2014-06-09-10	blue	yellow		kangasala	no-human	no-me	no-text	calm	food	clutter	home	summer	10		2014		ELK
21	2014-06-09-11	brown	blue		kangasala	one	me	no-text	active	food	doing	home	summer	11		2014		PLK
22	2014-06-09-12	beige	blue		kangasala	no-face	me	no-text	active	rain		home	summer	12		2014		YK
23	2014-08-26-01	brown	grey		kankaanpaa	many	no-me	finnish	active	music		school	summer	1		2014	happy	PLK
24	2014-08-26-02	purple	yellow		kankaanpaa	one	no-me	finnish	calm	music		school	summer	2	rauha	2014		PLK
25	2014-08-26-03	blue	green		kankaanpaa	one	no-me	finnish	active	music	sitting	school	summer	3		2014	angry	PLK
26	2014-08-26-04	purple	grey		kankaanpaa	no-face	no-me	finnish	active	container	alcohol	school	summer	4		2014		ELK
27	2014-08-26-05	blue	purple		kankaanpaa	no-face	no-me	finnish	active	feet	container	school	summer	5		2014		ELK
28	2014-08-26-06	beige	blue		kankaanpaa	no-face	no-me	finnish	active	machine	hands	school	summer	6		2014		ELK
29	2014-08-26-07	beige	brown		kankaanpaa	one	no-me	finnish	active	face	music	school	summer	7		2014		LK
30	2014-08-26-08	green	yellow		kankaanpaa	one	no-me	finnish	active	face	music	school	summer	8		2014	happy	LK
31	2014-08-26-09	purple	orange		kankaanpaa	no-human	no-me	finnish	active	container	clutter	school	summer	9		2014		ELK
32	2014-08-26-10	orange	red		kankaanpaa	one	no-me	finnish	active	face	music	school	summer	10	ansku	2014		LK
33	2014-08-26-11	beige	blue		kankaanpaa	one	no-me	finnish	active	face	music	school	summer	11		2014	sad	ELK
34	2014-08-26-12	green	purple		kankaanpaa	no-face	no-me	finnish	active	music		school	summer	12		2014		LK
35	2014-09-10-01	yellow	grey		kankaanpaa	many	no-me	no-text	active		friends	fall		1		2014		YK
36	2014-09-10-02	blue	beige		kankaanpaa	one	no-me	no-text	active	clutter	smoking	friends	fall	2	ansku	2014		LK
37	2014-09-10-04	grey	brown	rectangle	kankaanpaa	no-face	no-me	english	calm	feet		friends	fall	4		2014		

Kuva 9. Osa Excel-taulukkoa 20.3.

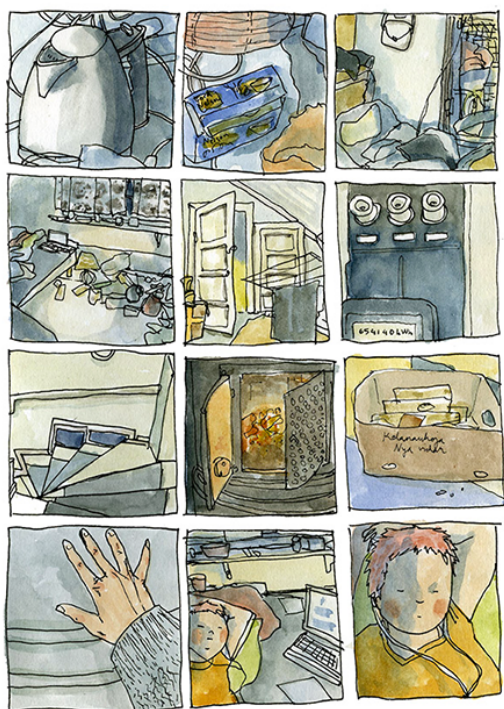
Avainsanat on kirjoitettu enimmäkseen englanniksi lähinnä ääkkösten välttämiseksi. En ole varma onko se tarpeellista.

En ole vielä mitenkään ratkaissut sitä, miten näytän tämän galleriassa. Nimi oli pakko jo päättää, se on ”Järjestä”. Mietin myös englannin sanaa ”Order” – molemmat ovat termeinä monimerkityksisiä, mutta ne merkitykset katoavat saman tien, kun sanat yhdistää.

25.3. Ulkoasun suunnittelua

Tulee ihan hirveä kiire. Tänään olen suunnitellut sitä miltä nettisivun lopullinen muoto näyttäisi. Luulen, että siistimmän näköinen olisi sellainen jossa selkeästi näkee tehdyt valinnat. Alla kuva – kaksi väriä (väriä painamalla se scrollaa läpi listaa väreistä), ihmisten määrä (yksi – monta – ei yhtään), olenko minä kuvassa (kyllä – ei – ei kasvoja), teksti (ei tekstiä, englanniksi suomeksi). Valinnat joita vielä haluan ovat ehkä jotain aikaan liittyvää... ja sitten jonkinlainen priorisointi-homma. Ehkä raksi ruutuun reunaan – onko tämä tärkeää? Ja jos ei ole, sen valinnan voi ottaa pois vaikuttamasta.

JÄRJESTÄ

Kuva 10. Ulkoasu, joka ei päätenyt lopulliseksi versioksi (kts. liitteet)

Internetissä on mahdollisuus loputtomaan paperiin, mutta en aio hyödyntää sitä nyt tässä. Se voisi kyllä olla tulevaisuudessa hauska projekti. Ruudut jatkuisivat labyrinttinä, tarinat, ajat ja tilanteet risteäisivät. Ja kun sen voisi jotenkin yhdistää tähän... pitäisi opetella koodaamaan.

28.3. Ruutujen siirtelyä

Lisää ruutujen pilkkomista. Avajaisiin on kolme viikkoa aikaa, ja Kristianin aika on nykyään rajallista. Minun täytyy varautua siihen, ettei ohjelma tule ajoissa sellaiseen kuntoon jossa sitä voisi galleriassa näyttää.

Olen printannut sarjakuviani ja järjestellyt niitä myös fyysisesti erilaisin tavoin. Olen harkinnut tapoja joilla järjestäminen olisi fyysisesti mahdollista myös galleriassa. Opinnäytetyöohjaajani ehdottaa kuvansiirtoa puulevyille, mutta minulla ei ole siihenkään tässä vaiheessa aikaa.

3.4 Huhtikuu 2018

2.4. Mitä laittaa galleriaan

Painatin joitakin ruutuja magneettipaperille ja leikin niillä. Jostain kun löytäisi ison valkotaulun tai muun metallilevyn niin nämäkin voisi laittaa galleriaan. Jääkaappirunous tästä tulee tietty mieleen, aika kitschiä.

10.4. Magneettitaulu

Olen maalannut MDF-levylle magneettimaalilla. Olin huolissani siitä, tulisiko pinnasta tarpeeksi ”magneettinen” että ruudut pysyisivät siinä kiinni. Magneettimaali on myös mustaa, ja halusin siitä valkoisen, kuin paperikin jolle teen on valkoista. Akryylimaalikerros tietenkin häiritsee pinnan magneettisuutta. Maalasin levyn niin ohuelti kuin pystyin. Lopputulos ei ole erityisen miellyttävä (kts. liitteet).

Tähän lopetin projektipäiväkirjan kirjoittamisen. Tekeminen ei loppunut, mutta ei ollut enää aikaa kirjoittaa.

4 YHTEENVETO

Yritin koota vuosia kestäneen sarjakuvapäiväkirjan ruuduista kokonaisuutta, omaelämäkerrallista sarjakuvaa jonka mahdollisesti piirtäisin uudelleen käyttäen kokoamaani aineistoa materiaalina asioiden muistamiseen. Olen lukenut useita äärimmäisen mielenkiintoisia omaan elämään pohjautuvia sarjakuvano- velleja ja -teoksia lähivuosina, ja halusin yrittää tehdä jotain samankaltaista, koska ne ovat mielestäni ehkä siistein juttu ikinä. Teokset kuten Emmi Val- meen *Armo* (2017), Ulli Lustin *Tänään on loppuelämäsi viimeinen päivä* (2013). Tämä projekti kuitenkin muotoutui joksikin muuksi.

Tätä lopputyötä tehdessä yritykseni järjestää, järkeillä ja määrittää tekemiseni syyt, seuraukset ja arvo, purkautuivat samalla tavalla kuin elämässäni yleensä – tarve järjestykseen ja yhteen ainoaan totuuteen luo paradoksaalisesti nihi- listisen kaaoksen, jossa kaikki on saman arvoista, eikä millään ole merkitystä. Ulkoistin sekä konkreettisen työn tekemisen (Kristian, joka käytti n. kaksi ko- konaista työviikkoa ohjelman koodaamiseen) että ajattelutyön (töiden interak- tiivisuus, katsojan vastuu osana teosta) ihmisille ympärilläni, ja työn tekemi- sestä ja sen määrittämisestä tuli se työ itsessään.

Jos kaikki on saman arvoista ruudulla, kaikki on saman arvoista päässä, kaikki tekeminen saman arvoista. Rappusiivooja, tutkija, kahvikuppi, väärin muistettu väri ja tussi josta loppuu muste, se haluaako jotain itse vai haluaako joku muu. En ole varma uskonko vapaaseen tahtoon, ehkä uskon sellaiseen determinis- tiseen maailmaan, jossa kaikki on ennalta määrättyä, tämä teksti, jokainen va- lintani mitä teen ja kaikki niistä juontavat seuraukset, vanhempieni tekemät valinnat kasvatuksessa, heidän vanhempiansa valinnat, kuin säätä voisi ihmis- ten käytöstä ennustaa, kukaan ei vain vielä osaa, kun muuttujia on niin paljon, mutta vielä senkin jokin tietokone laskee, ja siihen loppuu se harha vapaasta tahdosta.

Vasta jälkikäteen on helppo nähdä se kaikki pakonomaisuus tässä projektissa itsessään, jo alusta lähtien, tämä järjestämisen tarpeen järjettömyys. Mielestäni taiteellinen työni kuvaa niin hyvin kuin mahdollista sitä mitä se mielessäni onkin – yritystä ja keskeneräistä prosessia, joka jatkuu vielä. Yritystä muistaa ja järjestää, tarinoita itsestä ja muista, mitä ylipäänsä voi muistaa, millä valinnoilla on merkitystä ja onko millään. Kaikkea sitä aikaa joka tapahtuu ihan koko ajan ja jolle voi hyvin, hyvin vähän.

Kuten yleensä, kaikki stressi tulevasta tuntuu täysin tarpeettomalta sitten kun tuleva on jo ohi. Pelkään aiheuttaa muutoksia, mutta jo pelkkä katsominen muuttaa kohdettaan, pelko muutoksesta muuttaa muutoksen. Kuten ennenkin, yritän vain elää sen pelon kanssa. Tiedän vain saman kuin aina ennenkin - tämä on kaikki samaan aikaan äärimmäisen tärkeää, eikä ollenkaan tärkeää.

LÄHTEET

Kontturi, K. & Rantanen, V. Sarjakuvabloggaaminen terapiaa & vertaistukea? Kuti-lehti nro. 45, Suomi 100 vuotta sarjakuvassa –liite. Kutikuti ry, 2017.

Spiegelman, A. 2003. Maus selviytyjän tarina. WSOY.

Valve, E. Armo. 2017. Asema Kustannus.

Lust, U. 2013. Tänään on loppuelämäsi viimeinen päivä. Like Kustannus.

Azuma, K. 2008. Yotsuba&!. Punainen Jättiläinen.

Internetlähteet:

Mono no aware:

https://fi.wikipedia.org/wiki/Mono_no_aware

(viitattu 9.5.2018)

Sarjakuvablogit.com:

<http://www.sarjakuvablogit.com>

(viitattu 17.5.2018)

Random Garfield Generator:

<https://www.bgreco.net/garfield/>

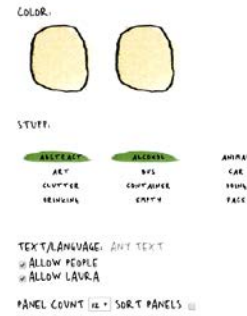
(viitattu 19.3.2018)

Dan Berryn Make It Then Tell Everybody podcast 23.10.2015:

<http://makeitthentelleverybody.com/2015/11/britt-wilson/>

(viitattu 19.3.2018)

LIITTEET

ORDER ?

Kuvankaappaus sivusta 17.5.2018 – ensimmäinen sivu, jossa ohjeet.

ORDER ?

Kuvankaappaus sivusta 17.5.2018 – käyttäjän valintojen perusteella generoitu yhdistelmä ruutuja.

Järjestä ripustettuna Galleria Rajatilassa.

Muista ripustettuna Galleria Rajatilassa.